

МІСЦЕ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА

PLACE THE STUDENT GOVERNMENT IN SHAPING THE FUTURE LEADER LEADERSHIP QUALITIES

УДК 316.46-057.875

Семанчина В.О.,
аспірант загальноуніверситетської
кафедри педагогіки, психології й
освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

У статті розглядаються соціально-педагогічні умови формування лідерських якостей майбутнього керівника в умовах діяльності студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, колектив, лідерство, лідерські якості, керівник.

В статье рассматриваются социально-педагогические условия формирования лидерских качеств будущего руководителя

в условиях деятельности студенческого самоуправления.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, коллектив, лидерство, лидерские качества, руководитель.

The article deals with socio-pedagogical conditions of formation of leadership qualities of future leaders in the conditions of the activities of the student government.

Key words: student government, staff, leadership, leadership, leader.

Постановка проблеми. Ставши на шлях поступу до європейських цінностей, приєднавшись до Болонського процесу, Україна вже сьогодні розпочала демократизацію вищої школи, задекларувавши сприяння та підтримку студентського самоврядування, яке може ефективно впливати не лише на підготовку майбутнього вчителя або викладача вищого навчального закладу, але й зробити вагомий внесок у формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти на різних рівнях педагогічної системи.

Вивчення спеціальної літератури засвідчує, що тенденція до зміни застарілої концепції соціального управління в Україні та перехід на позиції нової управлінської парадигми, потреба якої теоретично обґрунтована в державних постановках і документах, органічно пов'язана з радикальними перетвореннями й реформуванням усіх сторін життєдіяльності, у тому числі й управління загальноосвітніми навчальними закладами.

Об'єкт статті – лідерські якості майбутнього керівника.

Предметом статті є умови впливу студентського самоврядування на формування лідерських якостей майбутнього керівника.

Мета статті – розкриття понять «студентське самоврядування», «лідер» та «лідерські якості»; визначення головних завдань та функцій студентського колективу; висвітлення впливу студентського самоврядування на лідерські якості майбутнього керівника установи.

Ступінь розробленості проблеми. Вагомий внесок у вивчення історії розвитку студентського самоврядування

вищої школи України зробили Ю. Кращенко, В. Мокляк, К. Потопа, О. Ступак та інші. У своїх наукових працях вони розкрили ключові питання організації процесу самоврядування, соціально-педагогічні умови його функціонування та вплив системи студентського самоврядування на виховання особистості та її управлінської культури в майбутній професійній діяльності. Водночас проблема формування лідерських якостей (однієї з основних складових професійної діяльності) майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу в діяльності студентського самоврядування фактично не знайшла свого відображення в сучасній педагогічній науці [6, с. 10].

Проблему лідерства, розвитку лідерських якостей особистості висвітлено в дослідженнях вітчизняних (М. Гаврилюк, О. Євтихов, Н. Жеребова, Р. Кричевський, А. Лутошкін, Б. Паригін, А. Петровський, О. Уманський, О. Чернишов та інші) і зарубіжних (Е. Богардус, К. Берд, К. Бланшар, М. Вебер, Р. Стогдилл, П. Херсі, Ф. Фідлер та інші) науковців.

Зокрема, у працях А. Макаренка та В. Сухомлинського розкрито проблеми виховання лідера в колективі, формування сприятливих умов для життєдіяльності колективу та безпосередньо розвитку міжособистісних відносин між його членами. Основну увагу зазначені науковці приділяють колективній праці, оскільки саме праця та очікування спільного результату дає можливість кожній людині розкритись особисто. В. Сухомлинський писав: «Праця має стати смыслом життя, джерелом натхнення й радості колективу та особистості. Трудове натхнення, радість праці, одухо-

творення трудовою творчістю – могутня духовна сила, що зближує людей, пробуджує в дитини перше почуття, на основі якого поступово утверджується громадянська гідність, почуття потреби в зближенні з іншою людиною, у віддачі їй своїх духовних сил, у переживанні відповідальності за іншу людину. Це почуття потреби в іншій людині, що породжується колективною працею, і є найважливішим у всьому трудовому житті колективу» [7, с. 138].

Таким чином, саме колектив стає рушійною силою для розвитку особистості. За допомогою колективної діяльності людина отримує вміння співпрацювати з іншими, налагоджувати корисні контакти, оволодіває навичками міжособистісного спілкування та культури суспільної взаємодії, вчиться чітко формулювати цілі та розподіляти обов'язки між усіма членами колективу. Колектив надає змогу кожному із членів обіймати відповідальну посаду (за чіткого розподілення ролей) та проявляти свої лідерські якості. Жодна людина не зможе бути лідером поза межами певного колективу, оскільки саме колектив є тим підґрунтям, на основі якого формується майбутній лідер.

З огляду на зазначене ми ставимо собі за мету насамперед розкрити поняття «студентське самоврядування» та описати головні напрями діяльності.

Виклад основного матеріалу.

Реформа вищої школи, демократизація суспільних відносин у ній суттєво розширили студентське самоврядування, надали можливість масового залучення молоді до управління справами й передусім участі у вчених радах університетів, інститутів, факультетів. Така тенденція є ознакою нашої демократії. Завдяки цьому юнаки та дівчата стають більш самостійними, підвищується їх відповідальність за якість навчання та виховання.

Студентське самоврядування багатогранне. Воно охоплює різні сфери діяльності, сприяє зростанню соціальної активності, ініціативи, розвиває організаторські, управлінські та інші здібності, які необхідні в подальшій роботі, у якісно нових умовах переходу до ринкової економіки.

Самоврядування – самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, що визначається ректоратом,

деканатами та здійснюється молоддю, дозволяє залучати її енергію на вдосконалення навчального процесу та водночас уникати суб'єктивізму під час прийняття рішень керівництвом [3, с. 28].

Студентське самоврядування – це право та реальна здатність, які гарантуються державою, академічної громади самостійно або через представницькі органи вирішувати питання, віднесені до компетенції студентського самоврядування (Закон України «Про студентське самоврядування»).

У контексті Болонського процесу студентське самоврядування розглядається як невід'ємний елемент освітньо-виховного середовища вищої школи. Студентське самоврядування функціонує на всіх рівнях: академічна група, факультет, гуртожиток, університет тощо. У вищих навчальних закладах органи студентського самоврядування є підґрунтям набуття організаторських й управлінських здібностей, які стануть у нагоді майбутнім фахівцям.

Сучасний студент володіє достатньо високим рівнем самосвідомості, розвиненою сферою потреб. Проте його суб'єктна активність не реалізується на рівні реальної діяльності в системі студентського самоврядування як реального простору прояву його творчих здібностей у суспільно значущій діяльності [2, с. 144].

Одним із важливих проявів суб'єктності є здатність до самоврядування. При цьому формування суб'єктної позиції, яка дозволяє своєрідно й активно ставитися до змін ситуації та дієво виявляти себе, стає основою розвитку й удосконалення управління в цілому як функції самоорганізованої системи.

Самоорганізовані та самоврядні структури є тим середовищем, яке формує суб'єктну активність і відповідальність індивідів, а це закріплює самоорганізовані начала у відтворенні соціальних організацій, різних соціальних структур.

З огляду на зазначене студентське самоврядування розглядається як «сприятливе» середовище для формування особистості, самореалізації кожного із членів студентського колективу, засвоєння активної соціальної позиції. У діяльності органів студентського самоврядування студент набуває необхідні знання та вміння для подальшої трудової діяльності, вчиться чітко формулювати цілі та шляхи їх досягнення, навчатися відстоювати свої права та виконувати обов'язки, засвоює

правила поведінки в трудовому колективі та залучається до процесів ділового спілкування на різних рівнях взаємодії. Обіймаючи керівні посади в самоврядуванні, особистість може проявити свої лідерські якості та вміння організовувати та координувати колектив, вирішувати спільні проблеми студентського мікросередовища, а також планувати творчу, активну, дозвіллеву діяльність колективу.

Яке ж місце студентського самоврядування у формуванні лідерських якостей студентів сьогодні, працівників завтра та керівників установ у майбутньому? Чи можливо бути успішним керівником, не будучи при цьому лідером?

Для того, щоб остаточно визначитись із тим, що ж таке лідерство, слід порівняти його з поняттям «управління» [5, с. 4].

Поняття «лідер» і «керівник» мають багато спільного. Вони обидва організують, спонукують групу на вирішення поставлених перед нею завдань, визначають вибір способів і засобів їхнього вирішення. При цьому ці поняття далеко не тотожні. Розходження понять «управління» та «лідерство» пов'язано з існуванням у будь-якій організації двох типів відносин: формальних і неформальних.

Лідерство – це процес впливу на людей, зумовлений саме системою неформальних відносин, тоді як управління означає насамперед наявність чітко структурованих формальних відносин, через які воно реалізується, а роль керівника ніби визначена формальною структурою його функцій (як правило, право на застосування санкцій є беззаперечним тощо). Лідерство, навпаки, формується спонтанно, стихійно, на рівні напівусвідомлених психологічних переваг. Отже, можна виокремити такі основні відмінності між лідером і керівником:

1. Бути лідером і бути керівником – це не одне й те саме.
2. Вплив керівника ґрунтується на владі та її джерелах, лідерство ґрунтується на процесі соціального впливу й на взаємодії в організації.
3. Управління передбачає взаємозв'язок «керівник – підлеглий», лідерство – «лідер – послідовник».
4. Керівник є насамперед формальним лідером, але саме лідерство визначає наявність неформальної основи. Можна бути керівником і не бути лідером.
5. Лідерство відрізняється від керівництва меншою стабільністю, тому що

залежить від настрою групи, характеру ситуації та не підкріплено, на відміну від керівництва, системою правових санкцій.

6. Процес управління визначається не тільки внутрігруповими, але й зовнішніми обставинами (наприклад, зв'язками з іншими організаціями тощо), тоді як лідер вирішує тільки проблеми, що виникають у групі.

7. Лідер діє всередині групи, а керівник пов'язує групу з іншими соціальними системами [4, с. 23].

Таким чином, з огляду на викладене можна дати такі визначення.

Лідерство – це тип управлінської взаємодії, який ґрунтується на більш ефективному для цієї ситуації поєднанні різних джерел влади та спрямований на спонукання людей до досягнення загальних цілей.

Лідер – особа, яка має загальне визнання групи, до якої прислухаються і яка здатна вести за собою людей.

Відомо багато якостей, властивих визнаному лідерові, і всі вони дуже різні:

- далекоглядність;
- розважливість;
- уміння об'єктивно оцінити якості своїх підлеглих;
- енергійність;
- рішучість;
- послідовність;
- здатність до емпатії та співчуття;
- самопізнання та самовдосконалення;
- особисті здібності.

Оволодіння такими якостями дає змогу особистості стати не тільки лідером, а й керівником будь-якого колективу: планувати та координувати її діяльність, спрямовувати внутрішній потенціал усіх членів на досягнення спільних цілей та формування перспективних ліній розвитку колективу.

Розкривши поняття «лідер», «лідерські якості» та окресливши зміст поняття «студентське самоврядування», стає зрозумілим, що останнє відіграє значну роль у формуванні лідерських якостей майбутніх керівників, оскільки саме в діяльності самоврядування студент має змогу розвивати свій власний потенціал, вчитися, самовдосконалюватись, бути рішучим та зваженим одночасно, набувати певних вмінь та навичок, формувати власний світогляд та займати активну соціальну позицію, набувати лідерських якостей та ставати лідером студентського середовища.

Висновки. Сьогодні студентське самоврядування відіграє значну роль у відстоюванні прав та інтересів студентів, вихованні їх лідерських якостей, організації раціонального дозвілля молоді.

Студентське самоврядування – це той осередок, у якому відбувається зростання майбутнього керівника. Воно є важливим фактором, що спрямований на забезпечення виконання студентами власних обов'язків та відповідальності за доручену справу, зростання соціальної активності молоді й формування громадської позиції, виховання духовності та культури, забезпечення гармонійного розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко. І.І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури / І.І. Бойко. – К., 2008. – 300 с.
2. Ганжа О.В. Роль студентського самоврядування в соціально-професійному розвитку сту-

дента / О.В. Ганжа // Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки» / гол. ред. М.І. Степаненко. – Вип. 8. – Ч. 1. – Полтава : [б. в.]. – 2011. – С. 84–90.

3. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

4. Логінов І.П., Неволіна Н.А. Професійні навички менеджера: рефлексивна парадигма : [навч. посібник] / І.П. Логінов, Н.А. Неволіна. – М. : ИД «АТИСО», 2009. – 79 с.

5. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О.І. Мармаза. – Х. : Основа, 2005. – 176 с.

6. Польова Т.В. Роль студентського самоврядування у формуванні всебічно розвиненої особистості / Т.В. Польова // Сучасні аспекти виховання студентської молоді : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Х. : ХНАМГ, 2010. – С. 164–165.

7. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Педагогіка : [хрестоматія] / уклад.: А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К. : Занная-Прес, 2003. – С. 136–138.